

## **Nationellt Kunskapsnätverk - inom området psykiska funktionshinder och hjälpmedel**

För att ta tillvara och sprida kunskapen om psykiska funktionshinder och hjälpmedel som framkommit inom projekt HumanTeknik fick Avdelningen för Socialpsykiatri/HumanTeknik i Karlstad uppdrag av Nationell Psykiatrisamordning att skapa ett Nationellt Kunskapsnätverk med inriktning på psykiska funktionshinder och hjälpmedel. Projektets syfte var att öka kunskapen om psykiska funktionshinder och hjälpmedel, vara en resurs för utbildning och information samt vara en mötesplats för aktörer inom området. Målet var att skapa en mötesplats för olika verksamheter inom området psykiska funktionshinder, ett nationellt kunskapsnätverk.

Detta har skett genom:

- Information: hemsidan [www.humanteknik.se](http://www.humanteknik.se), faktablad om psykiska funktionshinder och hjälpmedel, föreläsningar samt studiebesök i HumanTekniks visningslägenhet.
- Utbildning – ”utbildning av utbildare” som är det nationella kunskapsnätverket.

Projektet har pågått från november 2005 till maj 2007. Projektet har letts av en styrgrupp med ledamöter från Nationell Psykiatrisamordning/Socialstyrelsen, Hjälpmedelsinstitutet, Riksförbundet Social och Mental Hälsa (RSMH), Avdelningen för Socialpsykiatri inom Karlstads Kommun, Institutet för kvalitets- och utvecklingsarbete - IKU vid Karlstads Universitet samt Föreningen Autism i Värmland.

Den dagliga verksamheten har genomförts av en projektledare (60 %), arbetsterapeut (100 %) och under halva projekttiden en projektassistent (25 %). Det nationella kunskapsnätverket kommer att utvärderas av Institutet för kvalitets- och utvecklingsarbete - IKU vid Karlstad universitet under hösten 2007.

### **Information**

HumanTekniks hemsida ger information om psykiska funktionshinder, kognitiva hjälpmedel, förskrivning, erfarenheter av hjälpmedel mm. Under projekttiden har hemsidan ändrats och information finns även om det nationella kunskapsnätverket och faktablad om olika områden framtagna inom projektet.

En viktig del i projektet har varit att informera om hjälpmedel och psykiska funktionshinder. I HumanTekniks visningslägenhet har studiebesök tagits emot. Där finns möjlighet både för olika verksamheter och enskilda personer att få information om hur kognitiva funktionsnedsättningar påverkar vardagen och tillfälle att se hur olika hjälpmedel, uppmärksningar och anpassningar skulle kunna vara till stöd i vardagen. Under projekttiden har vi tagit emot ett 40-tal studiebesök i lägenheten, totalt ca 300 personer.

Vi har haft föreläsningar, deltagit i seminarier och workshops till exempel Socialpsykiatriskt Forums konferenser i Karlstad och Malmö, Hjälpmedelsdag - tema kognitiv assistans i Eslöv. Hjälpmedelsinstitutet har genomfört en stor utbildningssatsning rörande ”Höjd livskvalitet genom stödjande teknik i boendet” där vi medverkat vid samtliga fem konferenser. Vi har genomfört utbildningar i Sandviken och Västerås kommun, Psykosmottagningen i Gröndal, Kompetensfonden i Stockholm, Malmö Högskola och samverkansprojekt i Trelleborg. Region Värmland har inom ramen för ett sk ”Miltonprojekt” anlitat oss för fyra utbildningsdagar i olika kommuner i Värmland. Dessutom har vi varit utställare på konferensen På Väg i Ronneby och på Hjärnskadekonferens i Karlstad. Totalt har vi medverkat vid 25 olika

informations- och utbildningstillfällen med ca 1200 deltagare. Vid nästan samtliga tillfällen har vi haft medverkan av personer, som varit deltagare i projekt HumanTeknik och som själva har erfarenhet av psykiska funktionshinder och hjälpmedel.

### **Utbildning av utbildare**

Vår idé var att Utbildningen för Utbildare skulle kunna utgöra basen i ett nationellt kunskapsnätverk. Utbildningen omfattade ”två heldagar”, med start vid lunch första utbildningsdagen, en heldag och avslutning med lunch sista dagen. I utbildningen ingick ett ”hemarbete/projektarbete” med redovisning.

Vi beslutade att i första hand vända oss till yrkesgrupper som arbetsterapeuter, boendestödjare, handläggare, sjuksköterskor eller andra som i sin dagliga verksamhet kommer i kontakt med personer med psykiska funktionshinder inom landsting och kommun. Landet delades in i fem regioner för att utbildarna geografiskt skulle kunna hålla kontakt och även ha möjlighet att bilda lokala nätverk. Det blev två extra kurser eftersom intresset var stort.

**Kurs 1** Region Skåne, Kronoberg, Halland och Blekinge

**Kurs 2** Region Västra Götaland

**Kurs 3** Region Jönköping, Östergötland, Kalmar, Stockholm och Gotland

**Kurs 4** Region Uppsala, Södermanland, Värmland, Västmanland, Dalarna, Örebro och Gävleborg

**Kurs 5** Region Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten

**Kurs 6** Extra kurs

**Kurs 7** Extra kurs

Till utbildningen utarbetades ett utbildningsmaterial. Delar av materialet skulle finnas tillgängligt som faktablad/pdf filer på hemsidan efter det att utbildningarna genomförts. Materialet bestod av en pärm indelad i olika ämnesområden:

1. Nationellt Kunskapsnätverk - deltagarna
2. Bakgrund – Nuläge – Framtid
3. Funktionshinder
4. Kognitivt stöd
5. Kognitiva hjälpmedel
6. Förskrivning
7. Bemötande
8. Att tala inför andra
9. Litteraturtips

Hemarbetet/Projektarbetet bestod av två delar:

- Ta reda på vad som gäller för förskrivning i din kommun/landsting angående kognitiva hjälpmedel till personer med psykiska funktionshinder.
- Information/Utbildning för att öka tillgängligheten till kognitiva hjälpmedel för personer med psykiska funktionshinder. Vilka som ska informeras och på vilket sätt det ska ske.

Samtliga utbildningar genomfördes i Karlstad under våren 2007. Utbildning genomfördes utifrån pärmens innehåll. Vi har även haft medverkan av Susanne Lindell, arbetsterapeut inom Vuxenhabiliteringen i Karlstad/Värmland som föreläst om framgångsrika kognitiva stödsatser i arbetet med neuropsykiatriska diagnoser. Två personer som varit deltagare i projekt HumanTeknik har också medverkat vid samtliga fem kurstillfällen och talat om sina erfarenheter av hjälpmedel, bemötande och psykiska funktionshinder.

Totalt har 148 personer deltagit i utbildning för utbildare. Av dessa representerar 103 personer kommuner, 43 personer representerar landstinget, en person kommer från studieförbund och ett personligt ombud. Fördelningen av yrkesgrupper är följande:

72 arbetsterapeuter	1 boendehandledare
17 boendestödjare	1 enhetsledare
11 skötare/undersköterskor	1 personligt ombud
9 sjuksköterskor/psykiatri	1 socioterapeut
5 rehabiliteringskonsulenter	1 biträdande enhetschef (LSS-boende)
4 handledare	1 utbildningsledare
3 habilitering/omsorgspersonal	1 metodutvecklare
3 hjälpmedelskonsulenter	1 aktivitet-psykiatrisamordnare
3 bistånds/LSShandläggare	1 arbetsinstruktör
3 aktiverings- och fritidspedagoger	1 rehabinstruktör/sjukgymnast
2 socionomer/kuratorer	1 musikerapeut
1 distriktsarbetsterapeut	1 metodhandledare
1 projektledare/sjuksköterska	1 socialpsykiatrihandledare

En kort sammanfattning av utbildningen: utifrån utvärderingen kan vi konstatera att de allra flesta har varit mycket nöjda med utbildningen, då medeltalet varit 9 av 10 möjliga. En av frågorna var ”Vilken nytta tror du att du har av utbildning i ditt dagliga arbete?” Svaren visar att många ser att de kommer att ha en stor nytta av den genom ökad kunskap om funktionshindren och kunskap om vilka hjälpmedel som ge stöd i vardagen. Flera skriver också att nätverket kommer att fylla en viktig funktion framåt utifrån de kontakter man fått genom utbildningen.

Några kommentarer från utvärderingen:

”Jag har öppnat en dörr och upptäckt att det finns hur många som helst...”

”Stor - jag ser svårigheter i vardagssituationer som egentligen är ganska enkla att avhjälpa med rätt hjälpmedel”

”Det kommer att underlätta både för brukare och mig själv”

”Har mer att erbjuda patienterna”

”Bättre motivering till att förskriva hjälpmedel”

På frågan ”Vilka delar av utbildningen har du upplevt som mest givande” svarar några att allt varit bra. De flesta tycker att brukarmedverkan har varit det mest givande men även att träffa andra yrkesgrupper och få nya kontakter, information om kognitiva hjälpmedel och få komma till visningslägenheten.

Några kommentarer från utvärderingen:

”Brukarmedverkan, kontakt med kollegor i landet, materialet”

”Argumentationen – vi har en skylighet!”

”Ämnet är viktigt”

”Att det kopplats praktiska moment till det teoretiska”

”Att lyfta fram hjälpmedlen och vilken möjlighet dom kan ge”

”Bra powerpointbilder med bra föreläsningar”.

”Bra material”

”Bra brukarförebilder”

## **Avslutningskonferens**

Utbildningen avslutades med en avslutningskonferens i Stockholm där samtliga kurser och deltagare fick möjlighet att träffas och ta del av en övergripande redovisning av hemarbetet/projektarbetet.

Redovisningen av projektarbetet visade att förskrivning av kognitiva hjälpmedel såg väldigt olika ut i landet. Några exempel och tankar kring detta är:

*Det finns möjlighet att förskriva hjälpmedel men det inget som görs vad vi vet. Dessutom är sortimentet begränsat.*

*De kognitiva hjälpmedel som är förskrivningsbara är Komihågklocka, Timstock, Handi och Sigvart dagsplan men ingen av dessa har förskrivits till personer med enbart psykiska funktionshinder vad vi vet... däremot till personer med neuropsykiatriska funktionshinder, utvecklingsstörning, förvärvade hjärnskador och demenssjukdomar.*

*Vi arbetsterapeuter får förskriva hjälpmedel, dock finns ingen budget till att köpa in några.*

*Det ser olika ut bland kommunerna. Definitivt behövs utbildning och information kring detta.*

*Det förskrivs en del hjälpmedel och det är numera en naturlig del i framför allt kommunens boenden och dagverksamheter - förutom till personer med psykiska funktionshinder! Men det är på gång...*

*Vi har pratat med 4 olika arbetsterapeuter på vårdcentraler. De säger att de sällan eller aldrig får förfrågan om kognitiva hjälpmedel från personer med psykiska funktionshinder. De tycker de saknar kunskaper om denna patientgrupp...*

*Vi har gått förskrivarutbildning samt kurs med inriktning på kognition. Vi har startat att förskriva hjälpmedel. Gränsen mellan kommun/landsting är dock oklar.*

*I vårt läns landsting är personer med psykiska funktionshinder ej berättigade till kognitiva hjälpmedel.*

*Hjälpmedel för denna grupp är avsedda för personer med kognitiva funktionshinder. Hjälpmedel kan förskrivas till den som behöver stöd för ex. minne, perception, inlärning, problemlösning, språk och abstraktionsförmåga, struktur och planering. Anvisningstexten gäller oavsett brukarens diagnos. Det innebär att personer med psykiska funktionshinder kan få kognitiva hjälpmedel.*

*Arbetsterapeuter finns inom psykiatrin, råd och stöd, kommunens handikappförvaltning och vårdcentraler och de kan ordinera kognitiva hjälpmedel. Dessutom finns ett kognitionsteam med 2 hjälpmedelskonsulenter som jobbar med handledning och utbildning.*

*Det som gäller hos oss är GLASKLART, åtminstone när man läser riktlinjerna för förskrivning av personliga hjälpmedel. I praktiken är det inte så enkelt. Här råder förvirring på många plan. Vår MAS och även chef på Samrehab, som vi varit i kontakt med är eniga om det som står i riktlinjerna naturligtvis gäller även denna grupp av människor men verksamheterna (arbetsterapeuter, hjälpmedelscentralen, boendestödjare m fl) har inte koll på vad som gäller eller vart man ska vända sig för att få hjälp.*

Det nationella kunskapsnätverket - Utbildning av utbildare- har hittills utbildat/informerat ca 1000 personer. Erfarenheter och resultat visar att mottagandet har varit både positivt och negativt. Några exempel:

*Ett eget utbildningstillfälle erbjöds personalen på kommunpsykiatrin, tiden ändrades för att personalen inte kunde delta och ett nytt datum planerades in men personalen kom inte på utbildningsdagen i alla fall...*

*Många blev intresserade och tyckte det verkade spännande. De flesta visste inte att det fanns hjälpmedel att få för dessa problem. Vissa kom med roliga ironiska kommentarer eller skrattade glatt eftersom de inte tror att hjälpmedlen kan hjälpa de psykiskt funktionshindrade.*

*Vårt arbete har även resulterat i att Hjälpmedelskommittén har fått i uppdrag att se över var personer med psykiska funktionshinder kan vända sig för att få en arbetsterapeutisk bedömning och få hjälpmedel förskrivna.*

*Frågan om kognitiva hjälpmedel har initierats på högsta chefsnivå och arbete pågår för att få till stånd en budget.*

*Tanken/målet är att vi ska kunna sammanställa en gemensam folder för kommun och landsting, där man enkelt ska kunna se var man vänder sig om man är i behov av något slags hjälpmedel oavsett om det är somatiska eller kognitiva hjälpmedel.*

*Mycket positivt från klienter som både fått och lånat hjälpmedel. Vi har fått bra kontakt med våra arbetsterapeuter. Tack vare kursen har vi fått bättre kunskap om kognitiva hjälpmedel och vi vet vad vi pratar om och det blir lättare att övertyga klienter att ta emot hjälpmedlet som är användbart för dem.*

*Vi fick positiv respons, alla tyckte det var spännande och intressant. Uppmuntrade oss att "föra det ytterligare vidare" och alla önskar mer info när vi vet lite mer om förskrivningar och vem/hur hjälpmedlen ska bekostas. Många fick en Aha-upplevelse även beträffande att det faktiskt går att använda mycket enkla "icke-tekniska" kognitiva hjälpmedel typ papper och penna, bilder och schema.*

*För oss har det varit roligt och stimulerande. Deltagarna har uppskattat vårt föredrag. Det har väckt nyfikenhet och behandlarna har reflekterat utifrån sina egna kontakter. Vi har fått förfrågningar och inbokningar till nya informationsträffar både inom kommunens verksamheter och psykiatrin.*

*Vi vill sprida kunskaper om kognitivt stöd och att detta ska leda till att personer med psykiska funktionshinder ska få den hjälp de har rätt att få. Vi hoppas vi kan påverka vård- och omsorgsförvaltningens ledning så att de anställer en arbetsterapeut som ska arbeta med personer med psykiska funktionshinder.*

Från projektets styrgrupp medverkade Birgitta Hagström, NUprojektet/Socialstyrelsen, Catarina Brun, Hjälpmedelsinstitutet och Ing-Marie Wieselgren, Sveriges kommuner och landsting. Samtliga lämnade information om hur deras respektive verksamheter arbetat och hur arbetet fortsättningsvis ser ut inom området psykiska funktionshinder och hjälpmedel.

Monica Rydén informerade om projekt KogniTek – ett projekt inriktad mot hjälpmedel och neuropsykiatriska funktionshinder, Susanne Barkvik från Flexénita informerade om bland annat om Memo Comai. Annika Marcelius från FalckVital AB och Ann-Sofie Jönsson, Gewa AB informerade om kognitiva hjälpmedel och visade sina produkter.

### **Resultat**

Målet med projektet – att skapa ett nationellt kunskapsnätverk- är nu nått. Det finns ett nationellt kunskapsnätverk med 150 utbildare i olika delar av Sverige som kan hålla kontakt via ett eget diskussionsforum samt att [www.humanteknik.se](http://www.humanteknik.se) kan bidra med information och öka kunskapen om psykiska funktionshinder och hjälpmedel samt förmedla kontakt till utbildarna i hela Sverige.

Karlstad 2007-05-31

Inger Olsson och Gunilla Barse Persson